

Munkahelyváltás: Félideős pályaeértékelés és belső mobilitás

Bevezetés

A munkával töltött életszakasz meghosszabbítása mellett érvelő gazdasági és szociálpolitikák többsége egyrészt a törvényben előírt nyugdíjkorhatár 67 évre emelésére, másrészt a tényleges nyugdíjba vonulási idő kitolására helyezi a hangsúlyt. A munkával töltött életszakasz meghosszabbítása az időskori szegénység elkerülésére és az állami nyugdíj- és jóléti kiadások csökkentésére irányuló stratégiák egyike.

Az embereknek tovább kell dolgozniuk – és gyakran szeretnének is tovább dolgozni. A korábban végzett munka azonban az idősebb munkavállalók számára nem feltétlenül megfelelő, ráadásul esetenként a szaktudásuk iránt sincs már kereslet. A munkával töltött életszakasz tényleges meghosszabbítása érdekében előre kell jelezni a középkorú munkavállalók jövőbeni szükségleteit, és ezek mérlegelését már jóval azelőtt el kell kezdeni, mielőtt a munkavállalók választási lehetőségei korlátozottak lesznek, és a váltás már nem megvalósítható. Ez a kérdés különösen fontos azoknál, akik nehéz munkát végeznek.

A jelentés azt vizsgálja, hogy milyen haszonnal jár, ha az életpálya közepén megvizsgálják a munkavállalók karrierhelyzetét és lehetőségeiket a hosszabb munkában maradásra. Ehhez ismerteti a karrier- és pályaválasztási tanácsadásra vonatkozó gazdaságtudományi, társadalomtudományi és pszichológiai szakirodalmat. Becsléseket készít az állások hosszáról, az úgynevezett életre szóló munkahelyek átlagos időtartamáról és végső időtartamáról, valamint a munkaerőpiacot elhagyók munkavállalásának időtartamáról az uniós munkaerő-felmérés adatai alapján. A jelentés a továbbiakban bemutatja a nehéz munkát végző munkavállalók hosszabb foglalkoztatására irányuló jogszabályokat és stratégiákat. Végül összefoglalja a három országban elvégzett kariervizsgálatokról szerzett tapasztalatokat, és megtárgyalja nyolc vállalati esettanulmány megállapításait.

Szakpolitikai háttér

Az Európai Bizottság 2012. évi, nyugdíjakról szóló fehér könyvében kiemeli, hogy a népesség elöregedése kihívást jelent a megfelelő nyugdíjrendszerek fenntarthatósága szempontjából. Emiatt felemelték a törvényben előírt nyugdíjkorhatárt, és nem támogatják a munkaerőpiac

korai elhagyását. A fő kérdés az olyan stratégiák kidolgozása, amelyekkel úgy lehet munkában tartani az embereket, hogy ez ne érintse hátrányosan az egészségüket és jólétüket.

Fő megállapítások

Számítások szerint az európai munkaerő 2010 és 2030 között évente átlagosan kétmillió fővel fog csökkenni. Ez a jelenlegi méretét tekintve évi 1%-os veszteséget jelent, 20 éven át. A munkavállalók többsége azonban sok országban még mindig túl korán megy nyugdíjba. Ez gyakran nem a saját szándékuk szerint történik így, hanem mert kényszerítve érzik magukat, és nincs más választásuk. A munkájuk jellege és a munkahelyi környezet nem teszi lehetővé a munkában maradást; ennek fizikai és pszichés mozgatórugói egyaránt lehetnek.

Karrier

Bár az új munkahelyek többsége hamar véget ér, a munkavállalók legnagyobb része végül hosszú foglalkoztatási viszonyban marad egy munkáltatóval. Európában még mindig a folyamatos, hosszú távú, rendszeres foglalkoztatási jogviszony a norma, és a tények arra mutatnak, hogy az emberek többsége olyan munkahelyről megy nyugdíjba, ahol több mint 20 évet dolgozott. Mi több, vannak arra utaló jelek, hogy a hosszú távú foglalkoztatási jogviszony jelensége a jövőben akár még fokozódhat is. A munkáltatók és a munkavállalók egyaránt érdekeltek a hosszú távú foglalkoztatás elérésében, mivel ez kölcsönös előnyökkel jár.

A nehéz munkát végző munkavállalók

Az európai munkavállalók mintegy 9–15%-a végez nehéz munkát – ennyien dolgoznak intenzív, veszélyes, egészségtelen vagy fenntarthatatlan munkahelyeken. A kutatások azt mutatják, hogy az ilyen munkavállalók lényegesen nagyobb valószínűséggel hagyják el idő előtt a munkaerőpiacot, mint mások.

A legtöbb országban jelentősen csökkent a lehetősége annak, hogy a nehéz munkát végző személyek korengedménnyel menjenek nyugdíjba. Mára több stratégia indult annak érdekében, hogy ezek a munkavállalók tovább maradhassanak munkában, például a munkateher vagy a munkaidő csökkentésével, illetve az állásváltoztatás elősegítésével.

Országos szintű kariervizsgálat

A kariervizsgálat vagy félidős pályaeértékelés a munkavállalók munkahelyi értékelését jelenti, és nem tévesztendő össze az olyan aktív munkaerőpiaci politikákkal, mint a munkanélkülieknek szóló pálya(re)orientáció. A félidős pályaeértékelést a vállalatoknál, a vállalatok szervezésében kell elkészíteni, bár az elvégzését érdemes egy semleges partnerre, például szakszervezeti képviselőre vagy külső szolgáltatóra bízni. Ez elősegíti a munkáltatók és munkavállalók közötti bizalmi kérdés leküzdését.

Noha mindenkinek az az érdeke, hogy a félidős pályaeértékelés szervezett, szakszerű módon készüljön, a humán erőforrás-osztályok vagy a szakmai szolgáltatók nem mindig képesek ennek lebonyolítására. A félidős pályaeértékelésnek pártatlannak és humán erőforrás szempontból semlegesnek kell lennie.

A félidős pályaeértékelés elvégzésére vonatkozó jogi követelmény ezt nem feltétlenül garantálja. Egy ilyen gyakorlat vállalati bevezetéséhez a szociális partnereknek magukra kellene vállalniuk a támogató szerepét.

Vállalati gyakorlatok

A vállalatok összességében egyre pozitívabban viszonyulnak az idősebb munkavállalók megtartásához. A munkáltatók azonban szívesebben fogadnak el általános, életcikluson alapuló politikát, mint félidős pályaeértékelést, hogy ne lehessen diszkriminációval vádolni őket amiatt, hogy kivételeznek az idősebb munkavállalókkal. A vállalatoknak:

- tájékozódniuk kell a kormenedzsmet-gyakorlatokról;
- más szempontokat (egészség, család, gondozás) is figyelembe kell venniük, nemcsak a munkakörülményeket és szakismereteket;
- a munkaidő beosztásában és a feladatok kijelölésében nagyobb rugalmasságot kell engedniük az idősebb munkavállalóknak.

Szakupolitikai iránymutatások

A munkáltatók számára döntő szempont lett a munkavállalók megtartása. A legtöbb vállalatnak nincs érvényes stratégiája a népesség előregedésének és az elkövetkező években várható munkaerőhiánynak a kezelésére, pedig ezzel a fontos kérdéssel foglalkozni kell.

A munkáltatókra váró problémák elsősorú megoldása a kormenedzsmet és az életcikluson alapuló megközelítés. A kollektív megállapodások alkalmasnak tűnnek arra, hogy ezeket be lehessen építeni a vállalati gyakorlatok közé.

A nehéz munkát végző, állásváltoztatást fontolgató munkavállalók választási lehetőségei:

- pályamódosítás más szakmák felé, a munkáltatók és munkaközvetítő ügynökségek támogatásával;
- részleges nyugdíj vagy csökkentett munkaidő kompenzációval;
- karrier-tanácsadás;
- kormenedzsmet-stratégiák;
- mentorálás vagy személyre szabott tanácsadás felé váltás;
- részvétel a tudásmenedzsmetben és az ismeretek generációk közötti átadásában.

A félidős pályaeértékelés segítségével időben ellenőrizni lehet a munkavállaló-munkahely párosítást, hogy kiderüljön, szükség van-e valamilyen beavatkozásra (például képzésre) ahhoz, hogy a munkavállaló készségei továbbra is megfeleljenek a munkahelyi követelményeknek, vagy indokolt-e a feladatkör vagy a pálya módosítása.

A félidős pályaeértékelés ugyancsak hozzásegíthet a munkavállaló és a munkahely jobb illeszkedéséhez és a munkavállaló foglalkoztathatóságának fenntartásához vagy javításához, ami a munkáltatóknak is érdeke.

Bár a félidős pályaeértékelésnek a munka valamennyi fő aspektusára ki kell terjednie, különösen fontos az egészség, a képzettség, a munka és a magánélet közötti egyensúly, a személyes pénzügyi helyzet, a nyugdíjjogosultság és a tudásmenedzsmet.

A félidős pályaeértékelést össze kell kapcsolni a kollektív módszerekkel, illetve olyan stratégiákkal, mint a személyre szabott tanácsadás, a munkáltatói vagy állami beavatkozás és az életkort figyelembe vevő humán erőforrás-menedzsmet gyakorlatok. A félidős pályaeértékelésben szerepelnie kell a munkával töltött életszakasz fő aspektusainak, úgymint:

- a személy fizikai és pszichés képessége a jelenlegi munka folytatására;
- a munkában maradásra kényszerítő (vagy nem kényszerítő) pénzügyi tényezők;
- a jelenlegi munka folytatására (vagy elhagyására) való törekvés;
- a foglalkozás iránti várható kereslet az elkövetkező 15–20 évben;
- a valószínűsíthető alternatív foglalkozások (vagy egy speciális piaci rés a jelenlegi foglalkozásban) és ezek elérésének módja;
- a szervezetek közötti váltás vagy az önfoglalkoztatásra való átállás esetleges szükségessége;
- alkalmazkodási stratégiák a produktivitás és az elégedettség megőrzése céljából, a jelenlegi és a jövőbeni munkahelyen egyaránt.

További információ

A Changing places: Mid-career review and internal mobility (Munkahelyváltás: Félidős pályaeértékelés és belső mobilitás) című jelentés a <http://eurofound.europa.eu/publications> weboldalon érhető el.

További információért forduljon Jean-Marie Jungblut kutatóhoz a jmj@eurofound.europa.eu címen.